

Ustvarjalno pripovedovanje in vizualna umetnost: medpodročno povezovanje s perspektive preteklosti, sedanjosti in prihodnosti

Barbara Baloh

*Univerza na Primorskem
barbara.baloh@pef.upr.si*

Eda Birska

*Univerza na Primorskem
eda.birska@pef.upr.si*

Osnovni namen prispevka je predstaviti rezultate akcijske raziskave, ki je nastala v sklopu formalnega izobraževanja vzgojiteljic na podiplomskem študijskem programu na eni izmed slovenskih fakultet. Poiskati smo želeli različne inovativne pristope in načine povezovanja dveh umetniških področij, pripovedovanja ter vizualne umetnosti, in oblikovati konkretne rešitve za spodbujanje ustvarjalnega pripovedovanja ter umetniškega izražanja. Oblikovali smo skupne teoretične podlage in raziskovalna orodja ter zasnovali inovativne rešitve, pri tem pa smo se oprli na snovno in nesnovno dediščino v lokalnem okolju. Na osnovi podatkov, ki smo jih zbrali v akcijski raziskavi, smo ugotovili, da so dejavnosti, ki smo jih načrtovali, novost in da nismo spodbujali že ustaljenih znanj ter prepričanj, zato smo si in si bomo prizadevali širiti ta primer socialne inovacije ter deliti pridobljene izkušnje in znanje dalje.

Ključne besede: pripovedovanje, vizualna umetnost, socialna inovacija, medpodročno povezovanje

Uvod

Tradicija ustnega pripovedovanja je v človeški družbi prisotna že od nekdaj, obstajala je pred tiskano besedo in vizualno komunikacijo, saj je človek socialno bitje in zgodbe so zanj konkretna potreba. Preko zgodb izmenjuje izkušnje, postavlja vrednote in izraža samega sebe. Človek živi z zgodbami in zaradi njih, kar izpričuje že najstarejša književnost, kot sta na primer *Ep o Gilgamešu*, najpomembnejši ep babilonsko-asirske književnosti in najstarejša junaško-mitološka pesnitev nasploh, ter indijska epska pesnitev *Mahabharata*, ki oba pripovedujeta zgodbo in nas uči o pomenu zgodb. Vsaka zgodba, ki jo pripovedujemo, ima svojo vrednost. Pripovedujemo jo,

ker si želimo, da bi nas poslušali, upoštevali, da bi postali vidni. Znati pripovedovati zgodbe je umetnost in zdravilo sodobne družbe, saj z njihovim pripovedovanjem vstopamo v srca ljudi širom po svetu in tudi tako lahko spreminjamo svet (Baloh 2019).

V sodobnem času se porajajo vprašanja o vlogi ustvarjalnosti pri izobraževanju v različnih okoljih ter o vplivu le-tega na inovativnost. Glede na različna področja človekovega delovanja poznamo poslovno, tehnično in kulturno inovativnost, malo manj poznan pa je koncept socialne inovativnosti (Ličen 2013).

Sodobna družba pričakuje in zahteva ustvarjalnost na vseh področjih življenja ter dela, zato je sposobnost ustvarjanja novih smiselnih oblik in vsebin danes odločilna za uspešnost posameznika ter družbe tudi na področju vzgoje in izobraževanja. Pojem ustvarjalnost ima, kot navaja Špela Udovič (2014), več sopomenk: kreativnost, inovativnost, torišče, tvornost, stvarilnost in njene izpeljanke – stvariteljnost, stvariteljstvo, stvarjalnost, stvarništvo, ustvarjalstvo. Da smo ustvarjalni, zapiše Barbara Kopačin (2014), ni treba, da smo nadpovprečno inteligentni. Z ustvarjalnim pristopom izredno razvijamo in dopolnjujemo svojo inteligentnost na vseh področjih. Ustvarjalnost nam pomaga do večje uspešnosti pri pouku, pri vzgoji, pri učenju, v umetnosti, pri hobijih, na poslovnem področju – torej pri vsem, s čimer se ljudje pač ukvarjajo. Zato bi moral biti glavni cilj vzgoje in izobraževanja odkrivanje, prebujanje in spodbujanje ustvarjalnih zmožnosti vseh deležnikov izobraževanja. Nobena skrivnost pa ni, da so naše šole, kljub posodabljanju učnih načrtov, velikokrat neživljenjske in vsebinsko zaostajajo za sodobnimi rešitvami. V večini primerov znanje posredujejo na ustaljene, največkrat tradicionalne načine in premalo spodbujajo ustvarjalnost ter kritičnost tako učencev/otrok kot tudi učiteljev/vzgojiteljev.

Cilji razvijanja umetnosti so, kot meni Inna Lintonen (2019), podpiranje ustvarjalnega mišljenja in delovanja, oblikovanje temelja za vseživljenjske konjičke, krepitev čutne in čustvene občutljivosti, razvijanje učnih in odnosnih spretnosti, razvijanje razumevanja in interpretacije različnih kultur ter podpiranje rasti in razvoja učenčeve/-kine identitete ter njegove/-ne sposobnosti analizirati svet, ki ga/jo obdaja.

Inovativni pristopi za ustvarjalno izobraževanje

Strokovnjaki se že nekaj časa spopadajo z iskanjem odgovorov na vprašanja o tem, kako razvijati in spodbujati inovativnost v različnih okoljih ter katere inovativne strategije ubrati za spodbujanje ustvarjalnega pridobivanja znanja. Ustvarjalno učenje (angl. *learning*) in izobraževanje (angl. *education*)

vključujeta prenos ter ustvarjanje znanja. Nives Ličen (2013) omenja primer učenja, ki ni ustvarjalno. Ta se kaže predvsem, ko posameznik sprejme pravila in se konformira posamezni situaciji, brez razmišljanja o možnostih razvijanja nove socialne prakse. Ustvarjalno izobraževanje s prilagajanjem predstavlja razvijanje novih oblik in funkcij delovanja, kjer se nenehno iščejo nove rešitve, ki izboljšajo položaj posameznika ali okolja, pri tem pa se lahko prepletajo različne inovacije, tako tehnične kot socialne ipd. Izobraževanje z odkrivanjem se nekoliko razlikuje od izobraževanja s prilagajanjem. Posameznik bi z novimi odkritji lahko preprečil ali se izognil neželenim stvarjem oz. situacijam. Odkritja, ki niso uporabna, so zavržena in ustvarjena so nova. Na ta način se poslužujemo učenja oz. izobraževanja z izumljanjem.

Na področju jezikovne in vizualne umetnosti se, podobno kot na drugih področjih, stremi k spodbujanju odraslih k izobraževanju in pridobivanju znanj, s katerimi imajo možnost aktivno posegati v svoje okolje in ustvarjalno transformirati sebe v odnosu (dialogu) s svojo življenjsko zgodbo ter z drugimi ljudmi. Da bi bili uspešni, pa je treba nenehno razmišljati o novih raziskovalnih in izobraževalnih pristopih. Pri izobraževanju bodočih vzgojiteljev in učiteljev se lahko velike spremembe v znanju povzroči tudi s socialnimi inovacijami (Krajnc 2011), ki jih razumemo kot sodoben pojav, katerega značilnost je prizadevanje za neko izboljšavo na področju blaginje, in to z vzpostavitvijo novih povezav med akterji različnih sektorjev (Hlebec in Mandič 2021; Unceta, Castro-Spila in García Fronti 2016). Socialne inovacije lahko razvijamo na različnih ravneh izobraževanja, tudi na področju višje- in visokošolskega izobraževanja. Razvoj družbe in didaktike je zahteval spremembe tudi na področju profesionalnega razvoja vzgojiteljev/učiteljev ter njihovih kompetenc. Kot pravi Marjetka Biserka Adamlje (2020), je ta proces vseživljenjski in se začne z začetkom izobraževanja ter zaključí z upokojitvijo.

Pripovedovanje zgodb kot socialna inovacija

Kot meni Kearney (2016), je vsako človeško bivanje življenje, ki išče svojo zgodbo. Ne le zato, ker si prizadeva odkriti vzorec, da bi lažje shajalo s kaosom ali zmedo vsakdanjosti, ampak tudi zato, ker je vsako človeško življenje vselej že implicitna zgodba.

Ep o Gilgamešu, najpomembnejši ep babilonsko-asirske književnosti in najstarejša junaško-mitološka pesnitev nasploh, je nastajal je med letoma 2000 in 1600 pr. n. št. in je ohranjen na 12 glinenih ploščicah. Besedilo se je ohranilo skozi stoletja in ga še danes preučujejo. Priča nam, da ljudje že tisoče in tisoče let pripovedujemo zgodbe ter z njimi živimo.

Pripovedovanje je interakcijski dogodek, pri katerem poslušalec ali poslu-

šalka vstopa v notranji dialog drugega. Vsak človek ima izkušnje, na podlagi katerih oblikuje posebno vednost, ki je nima nihče drug. Ko pripovedovane zgodbe ne presojamo, s tem dajemo možnost, da pripovedovalec ali pripovedovalka svoje besede oblikuje tako, da pripovedno besedilo resnično odraža njene/njegove misli in izkušnje (Riihelä 2019).

Kot zapiše Mojca Urek (2001), narativna teorija ali teorija pripovedovanja zgodb trdi, da je ena izmed bistvenih dimenzij človeškosti prav pripovedovanje zgodb, ker zajema večino stvari, ki jih počnemo. Antropologija nas je celo poimenovala *homo narrans* (tudi *homo fabulans*), človeška vrsta pripovedovalk/pripovedovalcev in interpretinj/interpretov.

Vsaka zgodba, ki jo pripovedujemo, ima svojo vrednost. Pripovedujemo jo, ker si želimo, da bi nas poslušali, upoštevali, da bi postali vidni. Znati pripovedovati zgodbe je umetnost in zdravilo sodobne družbe, saj s pripovedovanjem zgodb vstopamo v srca ljudi širom po svetu in tudi tako lahko spremenjamo svet.

Pripoved je del našega vsakdana. Skozi pripovedi sporočamo drugemu naša stališča, mnenja, videnja, kdo smo, kaj počnemo in kakšni si želimo biti. Pripovedovalske vsebine črpamo tako iz domišljjskega kot tudi iz resničnega življenja. Kljub razvoju naprednih komunikacijsko-informacijskih tehnologij še naprej opažamo, da zgodbe ohranjajo svoj pomen v okviru kulturnih in jezikovnih tradicij vseh narodov sveta.

»Mami, očka, povejta mi zgodbo.« Kolikokrat se je ta poved dotaknila tihih zidov naših hiš in jih oživila z domišljjskim pripovedovanjem o princezkah, čarovnicah, zmajih, princih pa tudi o zgodbah iz vsakdanjega življenja nas in naših prednikov? Tako je otrokovo okolje že od rojstva dalje prežeto s pripovedovanjem. Otroci poslušajo pragmatična ali domišljjska pripovedna besedila iz svojega najožjega okolja do trenutka, ko napoči t. i. občutljivo obdobje in lahko »dajo glas« lastnim pripovednim besedilom. Naučiti se pripovedovati je proces usvajanja in vztrajnosti. Vsi bi želeli biti dobri pripovedovalci, vendar je za to treba imeti določena znanja ter obvladovati določene tehnike in strategije. Pripovedovanje je starodavna umetnost, ki si tako kot vsaka druga umetnost zasluži, da jo preučujemo in ohranjamo. Če želimo postati dobri pripovedovalci, se je treba teh znanj, tehnik in strategij naučiti že v otroštvu.

Ko pripovedujemo navzočim osebam, ki so v vlogi poslušalca, posredujemo svoje izkušnje, svoja doživetja (Nicolopoulou 2017). Da se pripoved lahko zgodi, v prvi vrsti potrebujemo lingvistična, kognitivna in socialna orodja, ki nam omogočajo izgovarjati besede, tvoriti povedi, organizirati posamezne sklope, razmišljati in ustvariti lastno pripovedovalsko strukturo, lo-

gično povezovati, znati brati in črpati iz domišljije ter vsebino znati ubesediti v besedi ali preko ostalih izraznih sredstev, ki jih ima posameznik v danem trenutku na voljo.

Kearney (2016) zapiše, da je za človeški rod pripovedovanje zgodb nekaj tako živega kot uživanje hrane – pravzaprav še bolj, kajti če nas hrana ohranja pri življenju, so zgodbe tiste, zaradi katerih je življenje vredno živeti. Zaradi njih naše bivanje postane človeško. Šele ko so naključni dogodki predelani v zgodbo, tako Kearney (2016), in postanejo pojmljivi, postanemo polni agensi svoje lastne zgodovine.

Kroflič (2017) meni, da je sposobnost pripovedovanja in razumevanja zgodbe povezana z imaginacijo, torej zmožnostjo razumevanja lastnih odločitev v dimenziji preteklost – sedanjost, vrednotenja lastnih dejanj v dimenziji sedanjost – prihodnost ter potopitve v položaj bližnje osebe in videnja sebe kot drugega. Človek je socialno bitje in potrebuje neposreden stik z ljudmi preko lastnih in tujih zgodb, vpetih v prostor in čas, s katerimi osmišlja lastno bivanje/življenje. Navaja tudi, da je naša identiteta narativna – sestavljena iz mnogih zgodb, ki jih pripovedujemo sami ali jih slišimo od drugih. Ko pripovedujemo in poslušamo, lahko interpretiramo in usmerjamo nadaljnji tok zgodbe kot življenjskega poteka in gradimo lastno identiteto. Narativna identiteta po Krofliču (2017) zadeva socializacijski proces, v katerem se zgodi sebstvo, ki je obleka, sešita iz pripovedovanih zgodb, ko je oseba zmožna projicirati naracijo v svet, v katerem se nahaja kot avtor in igralec. Hkrati pa, tako avtor, oblikovanje narativne identitete vodi k poslušanju zgodbe drugega, k zmožnosti, da njegovo pripoved vključim v lastno identitetno zgodbo.

Pripovedovanje zgodb pomeni preizkušanje različnih imaginarnih vlog, premagovanje frustracij (simbolno razreševanje dilem in strahov), občutek sprejetosti, ko je nekdo povabljen v zgodbo drugega, občutek avtorstva in nastajajoče subjektivitete, ko je posameznik poslušan, iskanje skupnih spoznanj, ko se odzovemo na neko pripoved z aktivnim poslušanjem (vprašanja, komentarji, pojasnili) (Kroflič 2017).

Naša identiteta ali, bolje rečeno, naše identitete govorijo in nastajajo tudi skozi naše življenjske pripovedi. Čas, ki ga živimo, ustvarja in podpira narativnost (pripovednost) identitete. Povsod se pričakuje ustrezno pripovedovalsko zmožnost: v vsakdanjem življenju osebne zgodbe predstavljamo sebi in drugim, uradne institucije zahtevajo formalne biografije, nekatera delovna mesta zahtevajo daljše samopredstavitve ...

Mojca Urek (2001) ugotavlja, da so se zgodbe znašle v središču zanimanja različnih znanstvenih ved. S področja jezika, književnosti in literarnih ved so se preselile na področje/so se ustalile tudi na področju psihologije, sociolo-

gije, zgodovine, antropologije, filma, fotografije, likovne in glasbene umetnosti ... Vsaka od teh znanstvenih ved ima svoj pristop k narativnemu ter razvija svoje ideje o tem, kaj je zgodba in kako naj bi jo preučevali. Mojca Urek (2001) je mnenja, da so se zgodnje narativne teorije omejevale le na literaturo, preučevanje družbe skozi zorni kot uporabe jezika pa postaja pomembno področje socialnih raziskav, ki so spodbudile uporabo raziskovalnih metod in tehnik, kot so pripovedovanje zgodb, narativna analiza in biografska metoda.

Pripovedovanje s pomočjo vizualne spodbude

Pripovedovanje s pomočjo vizualne spodbude je eden uspešnejših načinov, kako lahko otroci že v predšolskem obdobju učinkovito izrazijo svoje zgodbe na ustvarjalen način (Baloh 2019). Različne podobe in vizualni elementi namreč pomagajo občutke, dogodke in osebe prikazati na način, ki ga besede samostojno ne morejo. Vizualne spodbude lahko tudi poenostavijo zapletene koncepte in ideje. Vizualni jezik je zelo učinkovit, ker je naša možganska aktivnost primernejša za procesiranje vizualnih informacij kot pa za branje besedila. To pomeni, da so lahko kompleksni koncepti prikazani na jasen in razumljiv način, če so predstavljeni vizualno (Williams 2019). Vendar pa vizualna spodbuda ni vedno dovolj za tvorjenje dobre zgodbe. Po mnenju Roama (2009) posameznik pri oblikovanju zelo zapletene zgodbe potrebuje tako besede kot slike. Besede bodo pomagale pri razlagi, slike pa bodo prikazati ubesedeno. V takšnih primerih so lahko besede in vizualni elementi dopolnilni, kar bo pripomoglo k zagotavljanju jasnosti in razumevanja. Barbara Baloh (2019) navaja, da je brez vidnih spodbud za otroka težje pripovedovati, saj ima otrok krajšo koncentracijsko dobo in nižjo stopnjo razvoja zgodbe kot celote. Da bi zagotovili optimalne pogoje za razvoj otrokovih jezikovnih zmožnosti ter ustvarjalnega likovnega izraza, bi morali vzgojitelji skrbno načrtovati in izvajati učinkovite transdisciplinarne dejavnosti ter izbrati primerne didaktične spodbude in pristope, ki spodbujajo razvoj pripovedovalne sheme ter občutljivosti otrok za likovne vsebine. Barbara Baloh (2019), Vida Medved Udovič (2004) in Tonka Tacol (2007) so v svojih raziskavah ugotovili, da lahko izbira neustrezne vizualne spodbude vodi v neustvarjalne izdelke otrok na področju jezika in likovne umetnosti.

Vidno ali vizualno zaznavanje je tema, o kateri je pisalo veliko avtorjev (Berger 2016; Butina 1995; Drobnič 2016; Frelj in Muhovič 2012). Berger (2016) poudarja, da je vidno zaznavanje pred besedami, saj nas umesti v svet, ki nas obdaja. Ta svet lahko opisujemo in razlagamo z besedami, vendar to ne spremeni dejstva, da svet še vedno obstaja okoli nas. Naša razlaga in razumevanje

stvari pogosto ne ustrezata temu, kar dejansko vidimo. Vedno opazujemo odnos med nami in stvarmi, ki nas obdajajo, vendar pa lahko podobe vsak posameznik zaznava na svoj način (Berger 2016). Vsaka podoba, kot je npr. likovno delo, predstavlja enega od možnih načinov gledanja, zaznavanja in razumevanja stvari ali pojavov v okolju, v katerem živimo (Berger 2016; Williams 2019).

Če želimo, da otroci razvijajo svojo likovno pismenost in ustvarjalnost, je ključno graditi njihovo znanje na njihovih lastnih izkušnjah ter izvajati avtentične naloge. Kot je izpostavila Katarina Drobnič (2016), je za razvoj občutljivosti za vizualno in estetsko zaznavanje pri otrocih pomembno spodbujati zaznavanje preko petih čutov – vonja, sluha, dotika, okusa in vida. To je pomemben, a včasih neopazen vsakodnevni miselni proces, ki nam omogoča oblikovanje miselnih procesov, ki izvirajo iz realističnih podob okolja, v katerem se nahajamo.

Vida Medved Udovič (2004) je raziskovala funkcijo slikovnih znakov in besed v slikanicah, pri čemer je ugotovila, da slikovni znaki v slikanici predstavljajo različne elemente, kot so kraj in čas dogajanja, osebe in njihova razporeženja. Te elemente pa izražajo z različnimi likovnimi prvinami, kot so črta, barva, svetlo in temno, oblike in razporeditev le-teh v likovno kompozicijo.

Slikovni znaki torej niso le slike, temveč vsebujejo tudi pomen, ki ga lahko razberemo iz likovnih elementov in likovne kompozicije. Slikovni znaki nam tako omogočajo, da se lažje identificiramo z osebami v slikanici, razumemo njihova razporeženja in občutja ter kraj in čas dogajanja.

Pri načrtovanju dejavnosti z jezikovnega in likovnega področja mora vzgojitelj zagotoviti, da bodo naloge spodbujale ustvarjalno in originalno izražanje, kar se kaže v nenavadnem pristopu pri uporabi materialov, tehnik in likovnoizraznih sredstev. Rutinsko izvajanje dejavnosti lahko zmanjša ustvarjalnost in izvirnost. Otroci se v predšolskem obdobju in pozneje v osnovni šoli pogosto izražajo na šablonski način, kar ni dovolj za estetsko dojemanje sporočila. Za razumevanje likovnih znakov in estetskega sporočila je pomembno, da otrok pridobi ustrezno znanje z ustreznimi metodami, učnimi sredstvi in didaktičnimi pristopi, o katerih so pisali različni strokovnjaki (Baloh 2019; Butina 1995; Tacol 2003).

Empirični del

Namen in cilj akcijske raziskave

Namen raziskave je bil poiskati in raziskati različne inovativne pristope ter načine povezovanja dveh umetniških področij. Raziskava je potekala med epidemijo covid-19, ko se je pokazala potreba po iskanju sodobnih in ustvar-

jalnejših načinov za izvedbo dejavnosti, ki bodo spodbujale ustvarjalno delovanje na jezikovnem in vizualnem področju pri soustvarjanju skupnega lokalnega javnega prostora ter krepitvi zavedanja o pomembnosti človeških korenin in kulturne dediščine kot tvornikov naše preteklosti, s katerimi lahko ustvarjalneje in trajnostneje gradimo sedanost ter prihodnost. Namen raziskave je bil tudi ustvariti izhodišča za medgeneracijsko povezovanje in vzpostaviti mehanizme za stalno izobraževanje tako strokovne kot širše javnosti.

Z raziskavo, ki je nastala v sklopu formalnega izobraževanja vzgojiteljic na podiplomskem študijskem programu na eni izmed slovenskih fakultet, smo želeli poiskati različne strategije in načine povezovanja dveh umetniških področji (pripovedovanja ter vizualne umetnosti) ter oblikovati konkretne rešitve za spodbujanje ustvarjalnega pripovedovanja in umetniškega izražanja. Naš cilj je bil ustvariti socialno inovacijo, ki bi dvignila prepoznavnost pedagoške znanosti v našem prostoru. Za dosego tega smo se najprej osredotočili na raziskovanje lokalnega okolja in njegovih značilnosti, ki bi bile lahko izhodišče za zanimive zgodbe. Te zgodbe smo nato povezali s fizičnim prostorom in jih vključili v vsakdanje življenje lokalne skupnosti. Pri tem smo združili različna umetniška področja in znanstvene discipline.

Če želimo, da je pripovedovanje dojeto in izvajano celostno ter poglajeno, se je tudi izvajanja dejavnosti treba lotiti celovito, strukturirano. Vprašati se je treba, koliko časa bodo vzgojitelji/pripovedovalci namenili pripovedovanju, kako in s katerimi vsebinami bodo sebe in otroka/poslušalca motivirali zanj (katera bodo motivacijska izhodišča), kakšen prostor bodo izbrali za pripovedovanje, ali bodo ta prostor namensko uredili za dejavnosti in katere vizualne spodbude/podporne strategije bodo pri razvijanju dejavnosti uporabili. Pri tem se mora vzgojitelj/pripovedovalec osrediniti na verbalno, neverbalno in vizualno v pripovedi.

Zato smo izbrali inovativne metode in pristope spodbujanja pripovedovanja, predvsem z vidika medpodročnih povezav. Vključeni v raziskavo so bili vseskozi aktivno soudeleženi na več kurikularnih področjih oz. so se aktivno odzivali na raznolike spodbude, ki so ponujale dejavnosti, predvsem pa izkušnje za delovanje v različnih učnih okoljih. Pri oblikovanju pripovedovalskih dejavnosti smo vključili naslednja didaktična izhodišča, oblike in metode dela: vizualne spodbude, didaktično igro, spodbudno učno okolje, izkustveno/aktivno učenje ter učenje v avtentičnem učnem okolju.

Vključeni v raziskavo

V akcijsko raziskavo, ki smo jo opravili v študijskem letu 2020/2021, smo namensko vključili 17 študentk podiplomskega študijskega programa s pod-

Preglednica 1 Faze akcijskega raziskovanja

Zasnova raziskave	Začetek raziskave	Priprava učnega okolja Osredinjenje in uokvirjenje raziskovalnega problema Udeleženci Teoretična izhodišča in pregled literature Viri in informacije Veljavnost
Zbiranje podatkov	Zbiranje informacij	Opazovanje Pregled dokumentov, zapisov, posnetkov in drugega gradiva Kvalitativni poudarki Pregled literature
Analiza podatkov	Ugotavljanje ključnih zadev in izkušenj	Analiziranje ključnih izkušenj Kategoriziranje in kodiranje Izboljševanje analize
Poročanje	Pisna poročila	Formalna poročila Pripovedna poročila
	Predstavitve in nastopi	Predstavitve Video Večpredstavnost
Ukrepanje	Ustvarjanje rešitev	Reševanje težav Implementacija teoretičnih izhodišč Evalvacija Medgeneracijska povezava in sodelovanje s širšim lokalnim okoljem ter z vzgojno-izobraževalnimi zavodi (VIZ) in s kulturnimi ustanovami v lokalnem okolju

ročja predšolske vzgoje na eni izmed pedagoških fakultet v Sloveniji. Povprečna starost vključenih v raziskavo je bila v času raziskave 28,75 ($\pm 3,45$) leta.

Postopek akcijske raziskave

Postopek akcijske raziskave je razviden iz preglednice 1. Faze raziskave smo opravili po Stringerju (2008).

Na začetku raziskovalnega procesa smo oblikovali okvirni načrt akcijske raziskave, ki smo ga izpopolnjevali skozi celotno raziskavo. Akcijsko raziskavo smo razporedili na posamezne uresničljive akcijske korake. Vsak korak je bil usmerjen v dejavnost s konkretnimi cilji. Število akcijskih korakov in njihovo trajanje smo prilagodili glede na konkreten raziskovalni problem. Za vsak korak smo v naprej določili način spremljanja in beleženja učinkov, ki so nastali v posamezni fazi raziskave. Uporabili smo naslednje tehnike zbiranja podatkov: opazovanje z udeležbo, fotografije, videoposnetke, izdelke študentov (likovni izdelki, glasbeni izdelki, fotografije, videoposnetki ...), izjave in zgodbe/pripovedi študentov (ustne in pisne). Načrt akcijskega raziskova-

Preglednica 2 Potek akcijske raziskave

Trajanje dejavnosti	Raziskava je potekala v drugem semestru, od februarja do junija, v študijskem letu 2020/2021
Področja dejavnosti	Pripovedovanje ter vizualna in glasbena umetnost.
Glavni cilj	Poiskati različne strategije in načine povezovanja več umetniških področij (pripovedovanje ter vizualne in glasbene umetnosti) ter oblikovati konkretne rešitve za spodbujanje ustvarjalnega pripovedovanja in umetniškega izražanja v luči medgeneracijskega povezovanja ter socialne inovacije
Didaktični pripomočki	Fotografije, primeri (predmeti in pojavi) iz lokalnega okolja, videoposnetki, umetniška dela, strokovna in znanstvena literatura, didaktične igre
Viri informacij	Strokovna in znanstvena literatura, splet, lokalno okolje, izkušnja mentorjev
Ustvarjalnost	Odkrivanje, prebujanje in spodbujanje ustvarjalnih rešitev na področju pripovedovanja ter vizualne umetnosti
Refleksija ustvarjalnosti	Predstavitev in analiza izbranih umetniških del sta študente spodbudila k ustvarjalnemu mišljenju ter delovanju na področju pripovedovanja in vizualne ter glasbene umetnosti
Motivacija	Spoznavanje okolja in možnosti za medgeneracijsko sodelovanje ter socialna inovacija
Refleksija motivacije	Možnost sodelovanja pri pripravi socialne inovacije v času epidemije je študente motivirala k iskanju možnosti za medgeneracijsko povezovanje preko ustvarjalnega pripovedovanja in umetniškega ustvarjanja

Nadaljevanje na naslednji strani

nja je predvideval elemente opazovanja, refleksije, organizacije, raziskovanja, preverjanja, dokumentiranja ter vrednotenja.

Pri načrtovanju posameznih dejavnosti so študenti načrtovali delo na podlagi ustvarjalnosti in motivacije (spodbuditi zanimanje in aktivno sodelovanje vključenih v raziskavo), raznolikih dejavnosti (te naj bi vključenim v raziskavo ponujale veliko različnih možnosti pridobivanja novih znanj z vseh področij ter seveda izpolnile tudi njihova pričakovanja preko aktivnega izobraževanja in raziskovanja), opazovanja (za ta del so bili izredno dragoceni vsi fotografski in videoposnetki, ki so pripomogli k natančnemu opazovanju ter možnosti preverjanja celotnega poteka dejavnosti) ter sinteze, katere del bo predstavljen v poglavju »Rezultati in razprava« pričujočega prispevka.

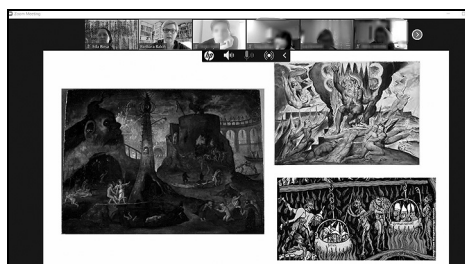
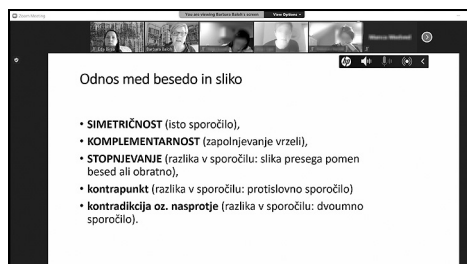
Opis akcijske raziskave

Potek akcijske raziskave je razviden iz preglednice 2 in fotografij posameznih faz, ki sledijo.

V prvi fazi so bili vključeni v raziskavo seznanjeni s cilji raziskave. Nato je bil izveden medpredmetni študijski proces, v katerem so bili študenti seznanjeni s teoretičnimi izhodišči s področij vizualne umetnosti in pripovedovanja, kar

Preglednica 2 *Nadaljevanje s prejšnje strani*

Dejavnosti	Faza 1	Seznanjanje študentov s cilji raziskave in podajanje teoretičnih izhodišč. Seznanjanje s fizičnim prostorom in z idejno zasnovo raziskave ter namenom in s cilji raziskovane naloge. Nevihta možganov Idejne zasnove Skice Predstavitev idejnih zasnov in analiza Refleksija
	Faza 2	Nova teoretična izhodišča z vključitvijo drugih predmetnih področij Nevihta možganov Idejne zasnove Skice Predstavitev idejnih zasnov in analiza Refleksija
	Faza 3	Makete Izdelki Predstavitev izdelkov (slike od ... do ...) Refleksija
Refleksija raziskave	Vključeni v raziskavo niso bili navajeni, da se določene vsebine obravnava medpodročno, ta oblika izvajanja študijskega procesa je bila za njih nekoliko nenavadna. Ideja o povezovanju več področij jih je navdušila in spodbudila k aktivnemu sodelovanju pri izvedbi načrtovanih dejavnosti. Bili so aktivni, inovativni, ustvarjalni in raziskovalno vedoželjni. Po potrebi so svoja odkritja dodatno pokomentirali na konzultacijah z mentorji.	

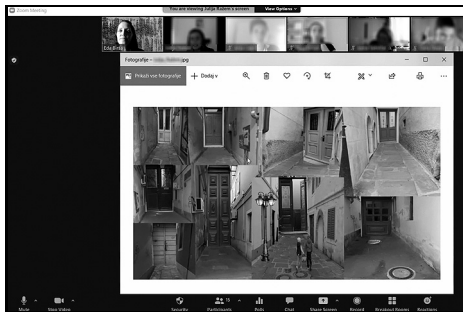
Slika 1 Seznanjanje študentov s teoretičnimi izhodišči s področja pripovedovanja in vizualne umetnosti v prvi fazi raziskave

je razvidno s slike 1. V nadaljevanju so bili usmerjeni k opazovanju ter zaznavanju problematike lokalnega okolja in k iskanju rešitev za razvoj socialne inovacije (glej sliko 2).

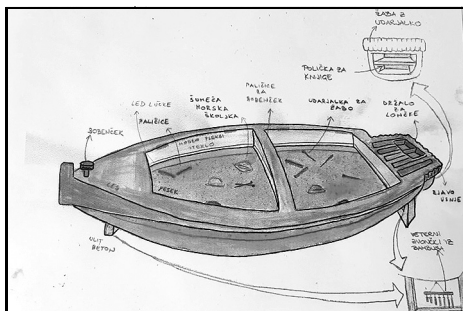
Svoja razmišljanja in prve idejne zasnove so študenti predstavili vsem vključenim v raziskavo ter skupaj opravili refleksijo prikazanih idej (glej slike

Slika 2 Seznanjanje s fizičnim prostorom, z idejno zasnovo raziskave ter namenom in s cilji raziskovane naloge v prvi fazi raziskave

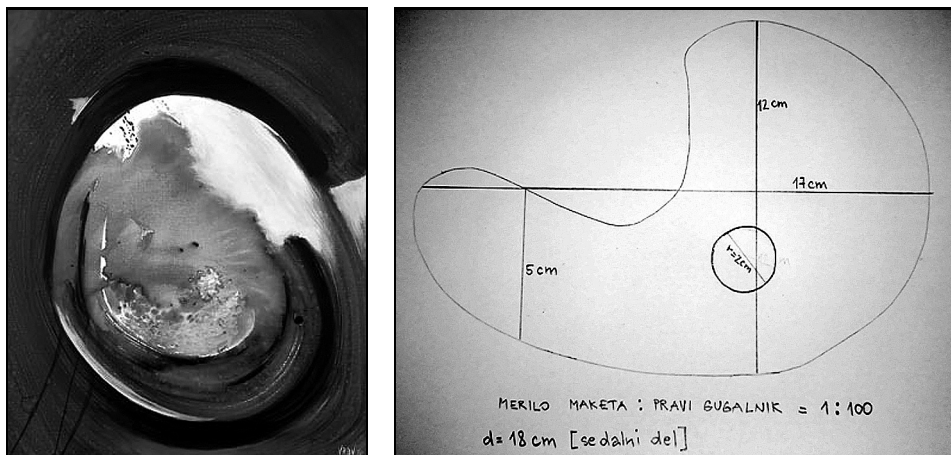

Slika 3 Nevihta možganov v prvi fazi raziskave

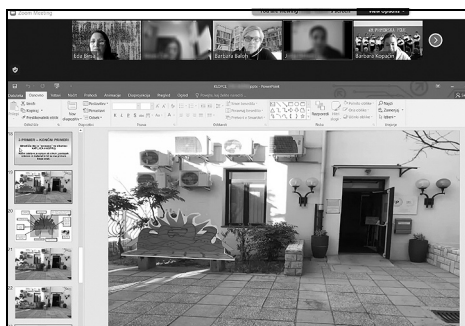

Slika 4 Primer idejne zasnove, v kateri je izhodišče likovno delo umetnika Vojka Gašperuta, ki izhaja iz v raziskavo vključenega lokalnega okolja (avtorica: Teja Dolenc)

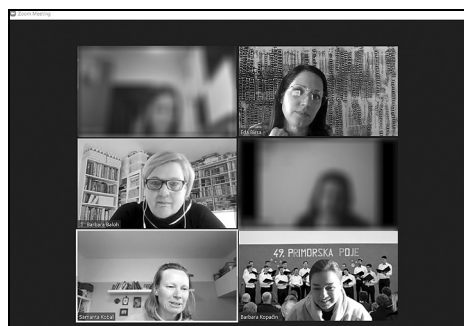
od 3 do 5). Študentje so na osnovi spoznanih teoretičnih izhodišč in raziskave fizičnega okolja v prvi fazi oblikovali idejne zasnove raziskovalne naloge ter vključili detajle iz lokalnega okolja.

Slika 5 Primer idejne zasnove, v kateri je izhodišče likovno delo umetnika Toma Vrana, ki izhaja iz v raziskavo vključenega lokalnega okolja (avtorica: Irena Sentičar)

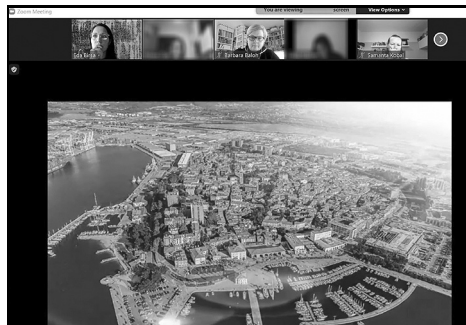

Slika 6 Študenti so idejne zasnove vključili v fizični prostor

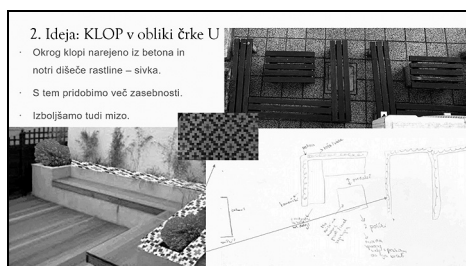

Slika 7 Nova teoretična izhodišča z vključitvijo drugih predmetnih področij (glasba in oblikovanje)

Po izvedeni refleksiji v prvi fazi je bila študentom v drugi fazi dana možnost, da premislijo o svojih prvotnih idejnih zasnovah, ki so jih poizkusili virtualno vključiti tudi v lokalni (fizični) prostor (glej sliko 6). Nato so jim bila ponujena dodatna teoretična izhodišča s področij oblikovanja in glasbene umetnosti. V ponovno izvedenem medpredmetnem študijskem procesu sta bili poleg strokovnjakinj s področij pripovedovanja in vizualne umetnosti prisotni še strokovnjakinji s področja oblikovanja ter glasbene umetnosti (glej sliko 7). Nova spoznanja so lahko študenti vključili v dopolnjevanje izhodiščne ideje ter v pripravo socialne inovacije.

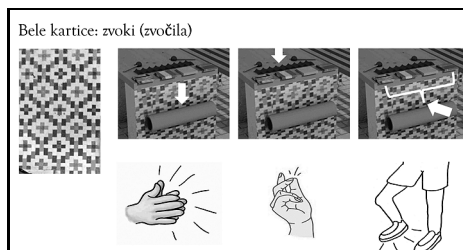
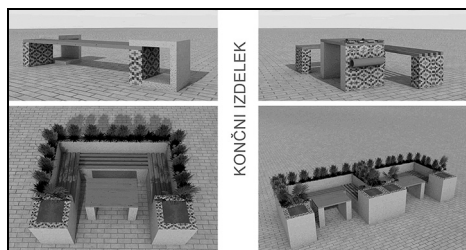

Slika 8 Predstavitev idejnih zasnov v drugi fazi raziskave

Slika 9 Predstavitev druge idejne zasnove pripovedovalskih klopi v drugi fazi raziskave (avtorici: Neja Kovač in Daša Štepic)

Slika 10 Predstavitev idejne zasnove virtualne slikanice brez besedila v drugi fazi raziskave (avtorici: Nives Čok in Julija Ražem)

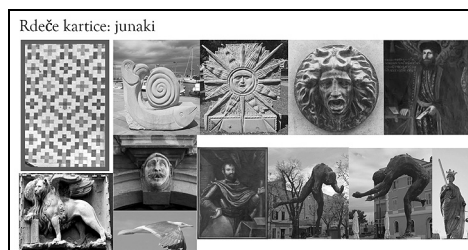
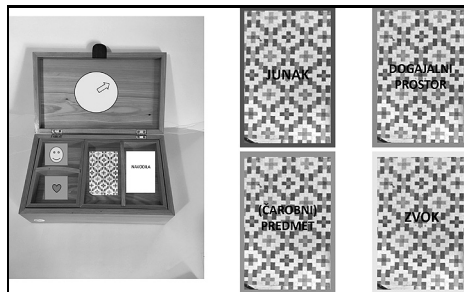
Slika 11 Primer več končnih rešitev pripovedovalnih klopc (avtorici: Neja Kovač in Daša Štepic)

Slika 12 Primer vključevanja področja glasbe k inovativni rešitvi – pripovedovalne klopc (avtorici: Neja Kovač in Daša Štepic)

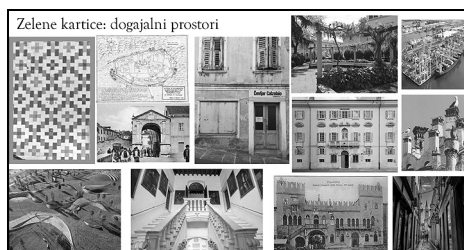
Po izvedeni nevihti možganov in dopolnitvi idejnih zasnov so študenti pripravili nove primere, v katere so vključili različna umetniška področja ter raz-

Slika 13

Primer spremljevalne didaktične igre Pripovedovalne karte, ki je lahko spodbuda za pripovedovanje na pripovedovalski klopi (avtorici: Neja Kovač in Daša Štepic)

Slika 14 Primer spremljevalne didaktične igre Pripovedovalne karte, ki vključuje dogajalni prostor iz lokalnega okolja (avtorici: Neja Kovač in Daša Štepic)

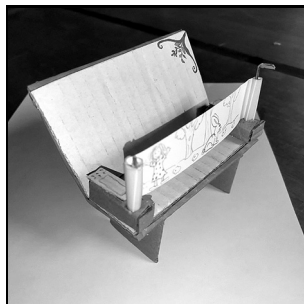
Slika 15 Primer spremljevalne didaktične igre Pripovedovalne karte, ki vključuje junake iz lokalnega okolja (avtorici: Neja Kovač in Daša Štepic)

lične rešitve, tako v virtualni obliki, kot je npr. videoposnetek ali fotografije (glej slike 8, 9 in 10), kot tudi v fizični, npr. maketa (glej sliko 8 desno). Svoje dopolnjene socialne inovacije so predstavili vsem vključenim v raziskavo, s katerimi so opravili tudi refleksijo ter beležili morebitne pomanjkljivosti, ki so jih lahko upoštevali pri izdelavi končnega dela.

V zadnji, tretji fazi akcijske raziskave so študenti svoje dopolnjene ideje prenesli v končne rešitve, ki so jih predstavili v virtualni in fizični obliki. Tudi v zadnji fazi so predstavitve ter refleksija videnega potekale pred vsemi prisotnimi v raziskavi. Nekaj rešitev je razvidnih s slik od 11 do 18.

Sklepne ugotovitve

V dobi digitalnih medijev se zdi, da smo na družabne prostore, ki so bili v preteklih stoletjih izjemnega pomena, kajti v njih so si ljudje izmenjevali tako pomembne kot manj pomembne informacije, ki so zadevale osebne, a tudi širše družbene tematike, pozabili oz. jih z izgovorom, da nam svetovni splet ter družbena omrežja zadoščajo, potisnili v drugi plan. Prav preizpraševanje, karantena, novoporajajoče se oblike sobivanja so nam pokazali pomembnost

Slika 16 Primer nadgradnje idejne zasnove od makete do realizacije fizičnega izdelka v realni velikosti – pripovedovalna klop z možnostjo vključevanja dejavnosti z različnih umetniških področij (avtorica: Manca Medved)

Slika 17 Primer rešitve socialne inovacije: Sprehod med podobami Kopra

Slika 18 Primer rešitve socialne inovacije: Sprehod med podobami Kopra ter vključenost v fizični (lokalni) prostor (avtorica: Anja Cijan)

družabnih prostorov/jeder v lokalnem okolju. Nakazali so nam nujno po oživiljanju lokalnega okolja s kvalitetnimi vsebinami, ki zaobjemajo vse generacijske vidike in na tak način pripomorejo h kvalitetnejšemu družbenemu razvoju.

Cilj raziskave je bil sprožiti socialno inovacijo, ki bi pripomogla k razpoznavnosti pedagoške znanosti o teritoriju, tako, da bi najprej raziskali lokalno okolje, identificirali detajle, ki bi bili pričevalci zanimivih zgodb, zgodbam namenili fizični prostor in jih vključili v vsakdanji utrip lokalnega okolja. Naše glavno vodilo je bilo raziskati prostore vmes, tiste, ki se vzpostavljajo med

posameznimi področji umetnosti, med njihovimi različnimi formati, zvrstmi, značilnostmi, strukturnimi značilnostmi, metodologijami. Gre za raziskovanje med posameznimi umetniškimi področji ne eni strani in znanstvenimi disciplinami na drugi strani ter tega, na kakšne načine so v zadnjih dveh desetletjih nanje vplivale tudi nove tehnologije in mediji.

Glavni poudarek raziskave je izgradnja skupnosti in postavitev trdnih temeljev, ki bodo družbi in lokalnemu okolju ponujali nadaljnjo izgradnjo ter rast pripovedovalsko-vizualne dejavnosti, ponudili izhodišča za medgeneracijsko povezovanje in vzpostavili mehanizme za permanentno izobraževanje strokovne ter širše javnosti. Skupnost, ki se je oblikovala, predstavljala tvorni element nadaljnega ustvarjanja in razvoja vsebin v širšem lokalnem okolju. Slednjega sestavljajo vsebine in elementi iz narave, naravnega lokalnega okolja in so del snovne ter nesnovne dediščine.

Raziskava gradi na oživljanju lokalnega okolja, na ponovnem oživljanju zgodovine ter širjenju slednjega med mlajše generacije. Skozi pripovedovanje kot enega najstarejših načinov tvorjenja skupnosti smo razmišljali o preteklosti in sedanjosti ter ustvarjali prihodnost po meri vseh nas. Na tak način lahko tvorno spreminjamo družbene in socialne poglede na bivanjsko skupnost ter postajamo aktivni soustvarjalci in odločevalci družbenih sprememb.

V našem primeru lahko govorimo o socialni inovaciji, saj slednjo razumemo kot nove rešitve za družbene probleme, ki so usmerjene v izboljševanje družbene blaginje in pokrivajo široko področje, zato smo načrtovali in izvedli dejavnosti za spodbujanje pripovedovanja ter oživitve vizualnega prostora. Tako prostor ni več le fizični del nekega lokalnega okolja, temveč postane del zgodbe, dogajalni prostor, kjer se lahko pripoveduje, igra, bere, tudi z dodajanjem vizualnih 3D-elementov (likovni elementi, oblike, ki ustvarjajo različne prostore, z zvočno sliko v ozadju ali s tonskim slikanjem, ki podpre pripovedovano zgodbo).

Načrtovali in izvedli smo naslednje dejavnosti:

- Oblikovanje zunanjega pripovedovalskega prostora: pripovedovalskih klopi, tako prostor s pripovedovalsko klopjo postane večpomenski – klop, na kateri lahko samo poseliš, na njej lahko bereš, čakaš, se pogovarjaš. Lahko pa postane scenografija za uprizoritveni dogodek ali pa navdih za druge oblike človeškega ustvarjanja, druženja, snovanja.
- Oživljanje lokalnega okolja z unikatnimi umetniškimi eksponati, ki ne služijo samo vizualnemu ugodju, ampak so kot del javnega prostora tudi uporaben element.

- Oblikovanje slikanice brez ali z besedilom na temo lokalnega okolja.
- Pripovedovalski dogodki na klopcah.

Na osnovi kritične analize oblikovanih gradiv in izvedenih dejavnosti lahko sklenemo, da je raziskovalna naloga Pripovedovalske klopce primer medpodročnega, medgeneracijskega in vertikalnega sodelovanja, ki sledi sodobnim teoretičnim izhodiščem ter pristopom.

Na osnovi sistematičnega opazovanja, analize izdelkov, predstavitev študentov, posnetkov in pripovedi lahko sklenemo, da so študentje prepoznali prednosti socialne inovacije ter medpodročnega in medgeneracijskega sodelovanja.

Na osnovi podatkov, ki smo jih zbrali v akcijski raziskavi, smo ugotovili, da so dejavnosti, ki smo jih načrtovali, novost in da nismo spodbujali že ustaljenih znanj ter prepričanj, zato smo si in si bomo prizadevali širiti ta primer socialne inovacije ter pridobljene izkušnje in znanje deliti dalje.

Na osnovi pridobljenih podatkov menimo, da medpodročne in medgeneracijske povezave spodbujajo celostno doživljanje izkušenj, ki jih vsi vključeni v dejavnosti pridobivajo pri različnih pobudah in se pri tem neposredno učijo tudi sodelovalnega učenja. Do podobnih ugotovitev je prišla tudi Eda Birsa (2016), ki pravi, da je za pridobivanje celostnega znanja treba skrbno načrtovati vsebine različnih predmetnih področij, tako da se uresničujejo cilji vseh sodelujočih predmetov.

Pripovedovalske klopce je inovativna regijska pripovedovalska socialna inovacija, ki je medgeneracijsko povezana. Naravnana je na pripovedovanje lokalnih zgodb, povezanih s teritorijem in z umetniškimi znamenitostmi mediteranskega okolja, ki v zgodbeni mozaik povezuje ljudi, zgodbe, predmete, zgradbe, glasbo nekega teritorija.

Literatura

- Adamlje, M. B. 2020. »Izobraževanje vzgojiteljev glede na potrebe predšolskih otrok.« V *Vzgojno izobraževalne potrebe predšolskega otroka*, uredila M. Željeznov Seničar, 144–146. Ljubljana: MiB.
- Baloh, B. 2019. *Umetnost pripovedovanja otrok v zgodnjem otroštvu*. Knjižnica Ludus 23. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Berger, J. 2016. *Načini gledanja*. Prevedla K. Grabner. Ljubljana: Emanat in Buča.
- Birsa, E. 2016. »Transfer likovnega znanja in izkušenj v novo učenje.« V *Sučasni perspektivy osvity*, uredila S. Omelčenko, 283–294. Horlivka: Institute for foreign languages.
- Butina, M. 1995. *Slikarsko mišljenje: od vizualnega k likovnemu*. 2., predelana izd. Ljubljana: Cankarjeva založba.

- Drobnič, K. 2016. »Avtentični učni proces: izhodišče spodbujanja likovnega razvoja učencev.« *Didakta* 25 (188): 2–11.
- Frelih, Č., in J. Muhovič. 2012. *Likovno/vizualno: eseji o likovni in vizualni umetnosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Hlebec, V., in S. Mandič. 2021. »Socialne inovacije kot nov tip kolektivnega delovanja.« *Teorija in praksa: revija za družbena vprašanja* 58 (1): 5–27.
- Kearney, R. 2016. *O zgodbah*. Prevedel A. E. Skubic. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
- Kopačin, B. 2014. »Ustvarjalnost učiteljev predmeta glasbena umetnost.« *Didakta* 24 (171): 22–25.
- Krajnc, A. 2011. »Križa ima več podob, rešitev je ena: dajte ljudi na prvo mesto.« *Andragoška spoznanja* 17 (1): 5–10.
- Kroflič, R. 2017. »Pedagoški pomen zgodbe in narativne vednosti.« *Sodobna pedagogika* 68 (1): 10–31.
- Ličen, N. 2013. »Zgodbe o ustvarjalnem učenju med utopijo in vsakdanjostjo.« *Andragoška spoznanja* 19 (3): 5–7.
- Lintonen, M. 2019. »Finska osnovna edukacija iz umetnosti: inovator ustvarjalnosti.« V *Misliti socialne inovacije*, uredila S. Gaber in V. Tašner, 225–226. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Medved Udovič, V. 2004. »Slikanica Maruška Potepuška in Bruno se igra med besednim in vizualnim.« *Otrok in knjiga* 61 (29): 29–42.
- Nicolopoulou, A. 2017. »Promoting Oral Narrative Skills in Low-Income Preschoolers through Storytelling and Story Acting.« V *Storytelling in Early Childhood: Language, Literacy, and Culture*, uredili T. Cremin, R. S. Flewitt, B. Mardell in J. Swann, 49–66. London: Routledge.
- Riihelä, M. 2019. »Finska metoda pripovedovanja.« V *Misliti socialne inovacije*, uredila S. Gaber in V. Tašner, 227–228. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Roam, D. 2009. *Unfolding the Napkin: The Hands-on Method for Solving Complex Problems with Simple Pictures*. New York: Portfolio.
- Stringer, E. 2008. *Akcijsko raziskovanje v izobraževanju*. Prevedla J. Pungartnik. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Tacol, T. 2003. *Likovno izražanje: didaktična izhodišča za problemski pouk likovne vzgoje v devetletni osnovni šoli*. Ljubljana: Debora.
- . 2007. *Creative Lessons of Visual Art Education*. Bratislava: Digit.
- Udovič, Š. 2014. »Razvijanje ustvarjalnosti z grafičnim oblikovanjem: delo z likovno nadarjenimi dijaki.« *Didakta* 24 (171): 17–21.
- Unceta, A., J. Castro-Spila in J. García Fronti. 2016. »Social Innovation Indicators.« *Innovation: The European Journal of Social Science Research* 29 (2): 192–204.
- Urek, M. 2001. »Življenjske zgodbe in njihov pomen.« *Socialno delo* 40 (2–4): 119–150.

Williams, W. R. 2019. »Attending to the Visual Aspects of Visual Storytelling: Using Art and Design Concepts to Interpret and Compose Narratives with Images.« *Journal of Visual Literacy* 38 (1–2): 66–82.

Creative Storytelling and Visual Arts: Cross-Curricular Integration from Past, Present and Future Perspectives

The main purpose of this paper is to present the results of the action research, which was carried out in the context of the formal education of educators in a postgraduate programme at one of the Slovenian faculties. We wanted to find the different innovative approaches and ways of integrating two artistic fields (storytelling and visual arts) and to develop concrete solutions to promote creative storytelling and artistic expression. We have developed theoretical frameworks and research tools, and designed innovative solutions, drawing on the tangible and intangible heritage in the local environment. Based on the data we collected in the action research, we found that the activities we planned were new and did not promote established knowledge and beliefs, and we will continue to work to spread this example of social innovation and to share the experience and knowledge we have gained.

Keywords: storytelling, visual arts, social innovation, cross-curricular integration